

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (1991 – 2012 РР.) У КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ ТА СУБ'ЄКТІВ ЗЕД

Досліджено генезис Державної митної служби України у період 1991-2012 рр., зміст етапів 1991-2003 рр. (становлення митної системи України), 2004-2009 рр. (період удосконалення діяльності), з 2010 року дотепер (новітня історія митної служби України). Подано перелік ухвалених нормативних актів щодо становлення Державної митної служби України. Показано вплив її діяльності на економічну безпеку держави та розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Окремлено основні події та останні тенденції розвитку митної справи в Україні.

Ключові слова: генезис, безпека, митна служба, митна справа.

Постановка проблеми. Економічна безпека держави та окремих суб'єктів господарювання значною мірою залежить від ефективності діяльності державних інститутів. Особливе місце у системі економічної безпеки посідає Державна митна служба України. Важливість цієї структури зазначено у більшості нормативно-правових актів з державного устрою, причому ще 11 грудня 1991 року Указом Президента України за №1 створено Державний митний комітет України (ДМКУ), що є ще одним із фактів надзвичайної важливості зазначеного інституту влади. З наукової точки зору, генезис Митної служби України є цікавим об'єктом дослідження, особливо у період становлення незалежної України (1991 – 2012 рр.).

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питаннями історичного розвитку митної служби займалися такі науковці як Калетник І. Г., Бондар В. В., Войцещук А. Д., Гунько С. О., Пашко П. В., Бережнюк І. Г., Науменко В. П., Ченцов В. В., Мірза О. В., Деркач В. Г., Гальський К. Є., Козик Л. Г., Макаренко А. В та інші. [1-6]. У більшості досліджень, присвячених періоду становлення Державної митної служби України (1991-2012 рр.), виділено декілька етапів: становлення митної системи України (1991-2003 рр.), період удосконалення діяльності (2004-2009 рр.), новітня історія митної служби України – з 2010 року [6, с.19-60]. Для розуміння еволюції Державної митної служби України ці періоди потрібно проаналізувати докладніше.

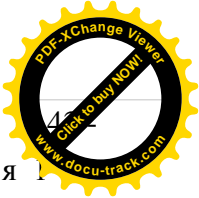
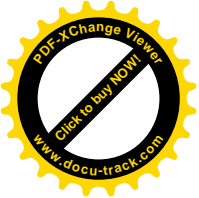
Виходячи з цього, **метою статті** є дослідження еволюції державної митної

служби України (1991 – 2012 рр.) у контексті впливу на економічну безпеку країни та суб'єктів ЗЕД.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший етап становлення державної митної служби України пов'язаний з розробкою та впровадженням базових нормативно-правових актів, оскільки нормативна база, що дісталася у спадщину, не відповідала новим умовам існування незалежної держави - України. Разом з тим нагальною було розширення і збільшення кількості митних органів безпосередньо на митному кордоні України. Все це відбувалося в період стагнації та виникнення нових економічних явищ, які не завжди збігалися з економічними інтересами держави та її суб'єктів господарювання. Швидкий розвиток митної системи держави стримувався обмеженістю фінансових ресурсів та недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів. Тому основний акцент ставився на законодавчому підкріпленні діяльності митної служби та її забезпеченні достатньою кількістю кваліфікованого персоналу. Відповідно, на першому етапі (1991-2003 рр.) було прийнято низку базових нормативних актів (табл. 1).

У період становлення молоді незалежної держави кількість суб'єктів ЗЕД постійно збільшувалася. Так, лише упродовж 1990-1991 рр. приблизно втричі зросла кількість суб'єктів ЗЕД і на 1.01.1992 року їх нараховувалося понад 12 тисяч, що зумовлювало необхідність збільшення кількості працівників митної служби.

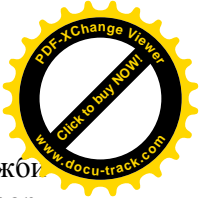
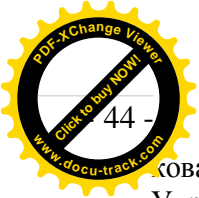
Нормативно-правові акти, прийняті у сфері митних інтересів України (1991 – 2003 рр.)

Назва нормативно правового акту
25 червня 1991 р. – Закон "Про митну справу в Україні"
12 грудня 1991 р. – Закон "Про введення у дію Митного кодексу України"
12 грудня 1991 р. – Указ Президента України про створення замість Державного комітету митного контролю Державного митного комітету України (ДМКУ);
18 грудня 1991 р. – Закон України "Про державне мито"
16 квітня 1991 р. – Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"
11 лютого 1992 р. – утворення Державного митного комітету України
1 березня 1992 р. – введення у дію Закону "Про Єдиний митний тариф"
19 червня 1992 р. – Постановою Верховної Ради України прийнято рішення про приєднання до Конвенції про створення Ради митного співробітництва
5 лютого 1992 р. – Закон України "Про Єдиний митний тариф"
5 лютого 1992 р. – Закон України "Про Єдиний митний тариф"
16 грудня 1993 р. – Указ Президента України Комплексну "Про комплексну програму розбудови державного кордону України"
11 січня 1993 р. – Декрет Кабінету Міністрів "Про Єдиний митний тариф України" від
21 січня 1993 року – Декрет Кабінету Міністрів "Про державне мито"
21 січня 1994 р. – Закон "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України"
28 січня 1994 р. – Закон України "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з митних питань". У структурі митної системи створено територіальні митні управління
7 лютого 1994 р. – Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Положення про Митно-тарифну раду
15 липня 1994 р. – набула чинності в Україні Конвенція МДП 1975 р. згідно з Законом України "Про участь України у міжнародній конвенції з міжнародних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП"
6 квітня 1996 р. – Указ Президента України "Про Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996—2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ"
– 29 листопада 1996 р. – Указ Президента України "Про Державну митну службу України"
11 червня 1996 р. – створення Академії митної служби України
1 березня 1998 р. – набрала чинності Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським союзом
січень 1999 р. – Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Український класифікатор ЗЕД
24 серпня 2000 р. – Указ Президента України "Питання Державної митної служби України"
16 листопада 2000 р. – Указ Президента України Комплексну "Про Програму дій, спрямованих на підтримання режиму державного кордону України і прикордонного режиму, розвиток Прикордонних військ України та митних органів України, на період до 2005 року"
5 квітня 2001 р. – Верховна Рада України прийняла Закон "Про Митний тариф України"
17 травня 2002 р. – Указ Президента України "Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів"
4 червня 2002 р. – Указ Президента України "Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах"
11 липня 2002 р. – Верховною Радою України прийнятий новий Митний Кодекс України
24 жовтня 2003 р – Указ Президента України "Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України"

Відповідно, крім ухвалення значної кількості нормативних актів визначною подією для становлення митної служби було створення Академії митної служби України. Дещо пізніше – 23.03.1998 року - відповідно до Указу Президента України № 216/98 було створено національну си-

стему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців митної справи. До цієї системи увійшли Академія митної служби України, Київський та Хмельницький центри підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Ці заходи дозволили сформувати систему підготовки висококваліфі-

кованих кадрів у Державній митній службі України.

До 1998 року було кардинально змінено систему організації та управління Митної служби України, що привело до якісно нового етапу її розвитку. Основними подіями, пов'язаними з формуванням митної системи зазначеного періоду, було створення 10 регіональних митниць та визначення територіальної зони їхньої діяльності; скорочення кількості митниць (з 69 до 55) та митних постів (з 268 до 199); уведення в експлуатацію протягом 1996-1998 рр. транспортної мережі супутникового зв'язку (ТМСЗ) у складі 246 станцій супутникового зв'язку, 6 радіорелейних станцій, комунікаційного устаткування [6, с. 38-40].

У 1999-2003 рр. активно здійснювалася робота над новою редакцією Митного кодексу, значно удосконалено систему міжнародної співпраці митної служби України з іноземними партнерами, укладено низку міжнародних угод з найвпливовішими міжнародними організаціями та союзами. У 2002 році у Брюсселі проведено презентацію Держмитслужби України (ДМСУ) в європейських структурах, що викликало значний резонанс і дозволило вивести на новий якісний рівень співпрацю з Європейською комісією, Всесвітньою митною організацією та іншими впливовими міжнародними структурами [6, с. 41].

Особливою віхою в історії Державної митної служби стало набуття чинності 1 січня 2004 року нового Митного кодексу України. У період 2004-2009 рр. відбулося наближення норм і положень, якими керується ДМСУ у своїй діяльності, до міжнародних стандартів з метою вступу до СОТ та інтеграції у європейське співтовариство (наприклад, приєднання України до Програми "Митниця - 2013", ухваленої Європейським парламентом і Радою Європейського Союзу у травні 2007 року). Тісна співпраця з ВМО та СОТ сприяла уніфікації в діяльності ДМСУ, метою якої є максимальне сприяння зовнішній торгівлі, прискорення товарообігу при забезпеченні у повному обсязі контрольних, фіскальних та правоохоронних функцій, удосконалення механізму митних процедур, розширення співробітництва у сфері митної діяльності [6, с. 46].

Незважаючи на позитивні наміри та тенденції розвитку ДМСУ, зі сторони суб'єктів ЗЕД періодично йшли нарікання на оперативність діяльності митних органів.

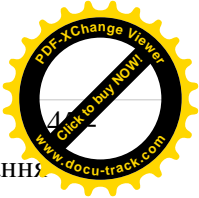
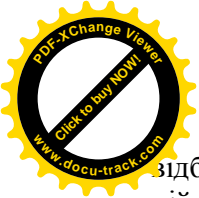
Тому керівництво Державної митної служби України запропонувало Концепцію реформування діяльності митної служби України "Обличчям до людей", яка має бути реалізована у 2010 – 2015 роках. Основні очікувані результати реалізації концепції такі:

- відповідність нормативно-регулятивної бази Місії митної служби України;
- скорочення кількості державних органів та видів державного контролю на кордоні;
- мінімізація людського чинника при ухваленні рішень у митній справі;
- дієвий захист добропорядних торговців та національних виробників від нечесної конкуренції;
- ефективний захист громадян від неякісних товарів, загроз здоров'ю та безпеці;
- скорочення витрат часу на митний контроль та митне оформлення;
- підвищення рівня керованості митної служби та її готовності до реформи системи державної влади в Україні;
- збільшення транзитного потенціалу України і запобігання переорієнтуванню вантажопотоків на сусідні країни;
- покращення міжнародного іміджу держави [7].

Отже, результатом сучасного етапу розвитку Державної митної служби України стало прийняття нового Митного кодексу України та Концепції реформування діяльності митної служби України "Обличчям до людей". Основні положення зазначених документів скеровано, в першу чергу, на забезпечення міжнародної інтеграції країни та формування дієвої системи економічної безпеки. Особливий акцент зроблено на удосконаленні взаємодії митних органів і суб'єктів підприємницької діяльності. Ефективність такої взаємодії дозволить вирішити низку найпроблемніших питань – від наповнення державного бюджету до зростання кількості суб'єктів ЗЕД, що належать до "уповноважених економічних операторів". Крім того, захист вітчизняних товаровиробників є запорукою економічного розвитку країни та передумовою забезпечення робочими місцями працездатного населення. Тому певний рівень протекціонізму забезпечується митними органами відповідно до стратегії розвитку держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розбудова митної служби

здбувалась з урахуванням основних тенденцій та вимог державотворення певного етапу і забезпечувала економічні інтереси держави. Значну кількість проблем, пов'язаних із нормативним та кадровим забезпеченням, практично вирішено, хоча нестабільність соціально-економічних процесів вимагає постійного удосконалення наявної нормативно правової та ресурсної бази. Економічна безпека держави та окремих суб'єктів підприємницької діяльності безпосередньо залежить від ефективності роботи митної служби. Тому дискусійні питання та проблеми у цій площині є актуальними для подальших наукових досліджень.

Література

1. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : [навч. посібник] / О. П. Гребельник. — К.: ЦУЛ, 2005. — 696 с.
2. Дубініна А. А. Митна справа : [підручник] / А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. — К.: ЦУЛ, 2010. — 320 с.

Рудніченко Е. Н.

Эволюция государственной таможенной службы Украины (1991 – 2012 гг.) в контексте влияния на экономическую безопасность страны и субъектов ВЭД

Исследован генезис Государственной таможенной службы Украины в период 1991-2012 гг., содержание этапов 1991-2003 гг. (становление таможенной системы Украины), 2004-2009 гг. (период усовершенствования деятельности), с 2010 года и донинче (новейшая история таможенной службы Украины). Подан перечень принятых нормативных актов по становлению Государственной таможенной службы Украины. Показано влияние ее деятельности на экономическую безопасность государства и развитие внешнеэкономической деятельности. Описаны основные события и последние тенденции развития таможенного дела в Украине.

Ключевые слова: генезис, безопасность, таможенная служба, таможенное дело.

Rudnichenko E.

Evolution of state customs service of Ukraine (1991-2012) in the context of influence on the economic safety of state and subjects of foreign economic activity

The genesis of State customs service of Ukraine during the 1991-2012 is researched, content of periods 1991-2003 (formation of State customs service of Ukraine), 2004-2009 (improving the State customs service of Ukraine), from 2010 (the new history of Ukraine State customs service) is considered. The list of normative acts concerning building the State customs service of Ukraine is considered. The influence of Ukraine State customs service activity on the economic safety of state and development of foreign economic activity is shown. The main events and last tendencies of customs procedures development in Ukraine are described.

Keywords: genesis, safety, customs service, customs procedures.

Рецензент: Козаченко Г. В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри «Менеджмент та економічна безпека» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ.

e-mail: menedgment@snu.edu.ua

3. Філатов В. В. Історія формування митної системи України та умори розвитку національного митного законодавства / В. В. Філатов // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2009. — №2. — С. 312 – 323.

4. Історія митної справи в Україні / К. М. Колесников, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін.; за ред. П. В.Пашка, В. В. Ченцова. — К.: Знання, 2006. — 606 с.

5. Митниця України: кроки становлення і поступу / К. Є.Гальський, О. Б. Єгоров, С. Г. Дем'янчук, А. П. Павлов. — Одеса: Пласке, 2009. — 516 с.

6. Державна митна служба України: історія та сьогодення: ілюстрований атлас / Серія у 3-х томах. — Т.1 / Бондар В. В., Войцещук А. Д., Гунько С. О., Пашко П. В.; за аг. ред. І. Г. Калетніка. — К., 2011. — 176с.

7.

<http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/>.

